

www.turkishstudies.net/language

Turkish Studies - Language and Literature

eISSN: 2667-5641

Research Article / Araştırma Makalesi

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY
Sponsored by IBU

D. H. Lawrence'ın *Oğullar ve Sevgililer* Adlı Romanının İki Farklı Çevirisinde Yer Alan Kültürel Unsurların Çevirmen Seçimleri Işığında Değerlendirilmesi

The Evaluation of Cultural Elements in Two Different Translation Versions of D. H. Lawrence's Novel Sons and Lovers in Terms of Translator Choices

Neslihan Parlak* - Aydan Irgatoğlu**

Abstract: In recent years, considering the communicative function of translation, it has been observed that the number of studies focusing on the transfer of culture and cultural elements has increased in the field of translation studies. Especially in literary works, while the cultural elements contained in the texts are transferred to the target culture, they are reshaped by the translator's choices in the translation process. At this point, the decisions taken by the translator in the translation process and the way s/he applies these decisions in the translation text has a great importance for being understood and accepted in the target culture of the translated work. In this study, the literary work *Sons and Lovers* which is among the cult Works of English Literature and its two different translation versions written by Mete Ergin and Tülin Nutku are analyzed literarily and theoretically in terms of Peter Newmark's classification of cultural elements and the comparative analysis methods proposed by Raymond Van den Broeck. In addition, the translation strategies preferred by the translators in the light of translator choices are discussed in the related section where the text units are compared. In the literature review about the study, it has been observed that many studies have been carried out under many different topics related to this work but a comprehensive review has not been done in the field of translation studies in which both text analysis and comparative translation criticism are made together. As a result, according to the evaluation, it has been observed that the initial norms of the two translators may be different thus the processes of their reading and interpreting the source text are different, and therefore there are some deviations in their translations.

Structured Abstract: The research and studies in today's translation studies, the source-oriented studies, which had been accepted in the field for many years in the past, have begun to move away and they have now begun to be replaced by more functional research and studies focusing on the target oriented studies. After the "Cultural Turning" phase, which was accepted after the 1980s, the distinction between language and culture was put aside and translation began to be evaluated as a semantic/cultural transfer rather than a standard systemic transfer (akt. Gezer&Can, 2019, s. 358). Today, most of the studies in the field of Translation Studies

* Öğretim Görevlisi, Konya Teknik Üniversitesi, Dış İlişkiler Koordinatörlüğü
Lecturer, Konya Technical University, International Relations Office

ORCID 0000-0002-2927-2435

nparlak@ktun.edu.tr

** Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Yabancı Diller Bölümü

Asst Prof. Dr, Ankara Hacı Bayram Veli University, School of Foreign Languages, Foreign Languages Department

ORCID 0000-0002-0773-4619

aydan.irgatoğlu@hbv.edu.tr

Cite as/ Atıf: Parlak, N. & Irgatoğlu, A. (2021). D. H. Lawrence'ın *Oğullar ve Sevgililer* adlı romanının iki farklı çevirisinde yer alan kültürel unsurların çevirmen seçimleri ışığında değerlendirilmesi. *Turkish Studies - Language*, 16(4), 2511-2529. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.52843>

Received/Geliş: 04 October/Ekim 2021

Checked by plagiarism software

Accepted/Kabul: 25 December/Aralık 2021

CC BY-NC 4.0

Published/Yayın: 30 December/Aralık 2021

are fed by cultural elements and their transfer due to the adoption of a target-oriented approach. It is tried to explain the importance and necessity of the relations between the concepts of translation and culture as a requirement of target-oriented approaches.

Despite the numerous definitions made, the concept of culture is still not fully filled but in order to explain it in its most general definition; it is the sum and accumulation of all material and spiritual values of societies related to human and life, and it is a set of values transferred from generation to generation. When considering the relations between culture and language, it is necessary to consider culture with all its sub-components. Language and culture cannot be considered independently of each other because both the language and culture are influencing each other and causing change in each other due to the dynamic and continuous interaction between language and the values it refers as way of thinking, beliefs, ideology, social relations. That's why the transmission of cultural elements in translation requires special attention and effort. The transfer of cultural elements affects the semantic transfer in translation the most, especially in the translation of literary works due to the intensity of cultural elements they have. As the uniqueness of the cultural elements felt more between the language pairs where the distance between languages and societies is far, it is impossible to reach a certain pattern or standard in the translation process especially when translating expressive texts like literary works, the the translations as outputs of the translation process differ according to the translator's choices.

Translation is no longer just a transfer between languages, it is a bond, a form of communication that brings languages and cultures closer together, and it is an important act that contributes to the existence and sharing of linguistic richness and cultural accumulation (Morsy, 2019, s. 2601). Translation, as such an important act, plays an important role in the cultures getting to know each other, communicating with each other and exchanging cultures. In recent years, considering the communicative feature of translation, it has been observed that the number of studies focusing on the transfer of culture and cultural elements has increased in translation studies.

In terms of providing communication, which is one of the main functions of translation, in today's translation studies, the translation of cultural elements having different characteristics according to societies, comes at the very beginning of the elements that are frequently seen as problematic in the translation process. According to Peter Newmark, the reason for the emergence of cultural-based problems in translation process is that the source language and culture are not well understood and the existence of a cultural gap between the language pairs involved in the translation process (akt.Taş , 2017, s. 5).

In the study, first a literary analysis of the novel is presented in the scope of literary text analysis and then the translator choices in the two translation versions of the book are evaluated according to Peter Newmark's classification of culture specific elements and finally a comparative critique of the texts proposed by Raymond Van den Broeck has been tried to be presented. While making this evaluation and criticism, it has been tried to avoid subjective tastes and judgments by trying to take into account the target culture and its requirements without going too far from the literary requirements of the source text. Acting in the same direction, an objective approach that should be reached from a theoretical point of view has been tried to be followed without directing the reader to any judgment or feeling while criticizing the translation or aiming to detect the mistakes in the translation or eliminating the errors.

The literature review about this study has been done in a multidimensional way that could be related to all of the literary text analysis, translation and cultural elements, and the grounds of this study has been tried to be prepared in the same multidimensional way. According to the literature review about the study, it has been observed that many studies have been carried out under many different topics related to this work but a comprehensive review has not been done in the field of translation studies in which both text analysis and comparative translation criticism are made together.

In conclusion, as a result of the comparative analysis of two different translation version of the novel *Sons and Lovers* made by Tülin Nutku and Mete Ergin, the culture-specific elements in these works and the text unit samples taken from the works, in accordance with the comparative analysis method proposed by Raymond Van den Broeck; it has been concluded that both translators made different choices in their translations either obligatory or optionally and also, the differences in translator choices may cause semantic deviations in some text units, yet both translations provide the indispensable communication element in translation and fulfill their function in line with the principle of integrity that should be present in the entire

text. It is expected that this study will contribute to the field in terms of shedding light on the application point especially for translation studies researchers and being a theoretical application study that has not been done in the field related to this work before.

Keywords: Translation Studies, cultural elements, translator choices, comparative translation criticism

Öz: Son yıllarda, çevirinin iletişimsel özelliği göz önünde bulundurulduğunda çeviribilim araştırmalarında, özellikle kültür ve kültürel unsurların aktarımı konusunun vurgulandığı çalışmaların sayıca artmış olduğu gözlenmektedir. Özellikle edebi eserlerde metinlerin içerdiği kültürel unsurlar erek kültüre aktarılırken kaleminden geçeceği çevirmenin çeviri sürecindeki seçimleri ile yeniden biçimlendirilir. Bu noktada çevirmenin çeviri sürecinde aldığı kararlar ve uyguladığı stratejiler ve bunların çeviri metninde uygulanış biçimi çeviri eserin erek kültürece alınmasında başat bir öneme sahiptir. Bu çalışmada çevirmen seçimleri ışığında kültürel öğelerin çeviri metne aktarılması konusunda İngiliz Edebiyatına ait kült eserler arasında yer alan D.H. Lawrence tarafından kaleme alınmış *Oğullar ve Sevgililer* adlı romanın Mete Ergin ve Tülin Nutku tarafından yapılmış olan iki farklı çevirisi kuramsal açıdan Peter Newmark'ın kültürel unsur sınıflaması ve Raymond Van den Broeck'un önerdiği karşılaştırmalı çözümleme yöntemleri kullanılarak incelenmiştir. Ayrıca çevirmen seçimleri ışığında çevirmenlerin çevirilerinde kullandıkları stratejiler metin birimlerinin karşılaştırılarak incelendiği bölümde ele alınmış ve irdelenmiştir. Yapılan literatür taramasında bu eserle ilgili farklı konularda pek çok çalışmanın yapıldığı ancak çeviribilim alanında hem metin çözümlemesi hem de karşılaştırmalı çeviri eleştirisinin birlikte yapıldığı kapsamlı bir inceleme yapılmadığı gözlemlenmiştir. Sonuç olarak, yapılan değerlendirmeye göre iki çevirmenin öncül normlarının farklı olabileceği dolayısıyla kaynak metni okuma ve anlamlandırma süreçlerinin farklı işlediği ve bu nedenle de çevirilerinde birtakım sapmaların olduğu gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çeviribilim, kültürel unsurlar, çevirmen seçimleri, karşılaştırmalı çeviri eleştirisi

Giriş

1970'li yıllardan itibaren artık özerk bir bilimsel alan olarak benimsenmeye başlanan Çeviribilim çalışmalarında öncesinde benimsenen kaynak odaklı çeviri yaklaşımlarından çok erek odaklı yaklaşımlar kabul görmeye başlamıştır. Günümüz Çeviribilim araştırmalarının pek çoğu, genellikle erek odaklı yaklaşımın benimsenmesinden dolayı kültür öğelerinden ve bunların aktarımından beslenmektedir. Erek odaklı yaklaşımlar gereği çeviri ve kültür kavramları arasındaki ilişkilerin önemi ve gereği açıklanmaya çalışılmaktadır. Çeviri artık yalnızca diller arasında bir aktarım olmaktan çok, dilleri ve kültürleri birbirine yakınlaştıran bir bağ, bir iletişim biçimidir ve dilsel zenginliğin ve kültürel birikimin var olmasına ve paylaşılmasına katkı sağlayan önemli bir edimdir (Morsy, 2019, s. 2601)

Çeviri edimi içerisinde Edebi metin çevirileri oldukça önemli bir yer tutar. Edebi metinle kurguyla oluşturulmuş sanatsal bir anlatım yoludur. Edebi metinlerde gerçeklerden hareket edilerek kurgu ile dönüşerek kendi gerçekliğini oluşturur. Her edebi metin kendisinden önce yazılmış olanlardan ve birikiminden yararlanır ve kendisinden sonra gelecek olanlara zemin oluşturur (Aktaş, 2015, s. 139). Bu bağlamda otobiyografik özelliklerle yazılmış olan *Oğullar ve Sevgililer*, döneminin sanayileşen toplumunda sınıfsal ayrılıklar içerisinde sıkışıp kalmış bir ailenin gerek birbirleriyle gerekse de dış dünya ile kurdukları ilişkilerin anlatıldığı, toplumun bir minyatürü olarak çizdiği aile portresi ve kültürel unsurlarla zenginleştirilmiş, yazarın kendi hayat hikâyesinden yola çıkarak oluşturduğu otobiyografik bir eserdir. Kültür spesifik öğelerin yoğun olduğu bu eser ve çevirileri incelenirken örneklem yöntemiyle metnin çeşitli bölümlerinden alıntılar yapılmış ve metinle ilgili sunulan değerlendirme ve analiz somutlaştırılmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmada ele alınan olan *Oğullar ve Sevgililer* isimli romanın öncelikle edebi metin analizi kapsamında bir çözümlemesi sunulmuş ve ayrıca esere ait iki farklı çeviri metnin kültür spesifik öğeler doğrultusunda Peter Newmark'ın belirlediği kültürel unsur sınıflaması göz önünde bulundurularak çevirmenlerin çevirilerinde kullandığı tercihler değerlendirilmiş ve Raymond Van

den Broeck tarafından önerilen metinlerin karşılaştırmalı bir eleştirisi sunulmaya çalışılmıştır. Bu değerlendirme ve eleştiri yapılırken, kaynak metnin yazınsal gerekliliklerinden fazla uzaklaşmaksızın, erek kültür ve gereklilikleri göz önünde bulundurulmaya çalışılarak öznel beğeni ve yargılardan uzak durulmaya çalışılmıştır. Çeviri eleştirisi yapılırken de aynı doğrultuda hareket ederek okuru herhangi bir yargı ya da duyguya yönlendirmeksizin, çevirideki yanlışları saptama ya da hataları ayıklama gibi bir amaç güdülmemiş ve kuramsal açıdan varılması gereken nesnel bir yaklaşım izlenmiştir. Bu çalışmada çalışılan eserle ilgili olarak yapılan literatür taraması edebi metin çözümlemesi, çeviri ve kültür öğelerinin tümüyle ilgili olabilecek şekilde çok boyutlu olarak yapılmış ve çalışmanın zemini bu şekilde çok boyutlu olarak hazırlanmaya çalışılmıştır.

D.H. Lawrence'ın Hayatı

Asıl adı David Herbert Richards Lawrence olan yazar, 20. yy. İngiliz Edebiyatının en önemli edebi isimleri arasında yer almaktadır. 11 Eylül 1885'de İngiltere Nottinghamshire'da küçük bir madenci kasabasında madenci bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. 2 Mart 1930'da Fransa'da vefat etmiştir. Kırk-dört yıllık kısa hayatında oyun, şiir, deneme, gezi kitapları, anı, mektup ve roman türlerinde yazmış, ayrıca edebi eleştirmenlik ve çevirmenlik yapmıştır. Yedi kişilik bir ailenin dördüncü çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Babası bir madencidir ve o babası gibi bir madenci olmak istemez.

Edebiyata ve kitaplara karşı sevgisini annesinden almıştır. Anne orta-sınıftan burjuva bir ailenin kızıdır. İşçi sınıfından olan kocasıyla bu nedenle oldukça ciddi sorunlar yaşarlar. Aile içinde yaşanan sorunlar, maddi sıkıntılar ve sosyal sınıf ayrılıkları D.H. Lawrence'ın dünya görüşünü şekillendirir. Çalışmamızın konusu olan *Sons and Lovers* isimli kitabı 1913 yılında yayımlanmıştır. İngiliz Edebiyatı yazın dünyasında en çok bu kitabıyla adını duyuran yazar oldukça üretken bir yazarlık süreci geçirmiş ve yazın dünyasına pek çok eser kazandırmıştır.

Eserlerinde genellikle modernleşmenin ve sanayileşmenin insanlık dışı unsurlarının altını çizmiş ve bireyin yabancılaşması gibi konular üzerinde durmuştur. Özellikle Freud'un bastırılmış arzularla ilgili çalışmalarından etkilenmiş ve bunu da eserlerine yansıtmıştır. Hayatı boyunca kırkın üzerinde eser yazmış olan Lawrence, neredeyse tüm hayatını annesinin etkisi altında yaşamıştır. Annesiyle aralarında Freud'un Oedipus Karmaşası¹'na benzer bir ilişki vardır ve tüm hayatı alkolik olan babası ve onun kaba davranışlarına olan nefretiyle geçmiştir. Sağlığında çok da tanınmamış olan yazarın otobiyografik özellikler taşıyan eseri *Oğullar ve Sevgililer* kitabı yazarın yaşam öyküsünün daha iyi anlaşılmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Romannın Özeti

Oğullar ve Sevgililer (1913), yazarın üçüncü romanıdır. Kitabımızın başkahramanı olan Paul Morel'in küçüklüğünden itibaren hem fizyolojik hem de psikolojik ve duygusal gelişimine tanık olduğumuz bu eser Bildungsroman(Gelişim romanı) türünün en güzel örneklerinden biridir. Otobiyografik yazılan bu eserde anne-baba, anne-oğul ve oğul-diğer kadınlar arasında kurulan ilişkiler ele alınmaktadır. Lawrence eserinde daha çok anne ile oğul ilişkisine eğilmiştir. Anne imgesi kitapta ele alınan en önemli unsur olmasıyla dikkat çeker, öyle ki kitapta Gertrude Morel çocuklarının babalarıyla yabancılaşmış bir ilişki kurmalarının ve oğullarının dış dünyadaki sosyal ilişkilerinde de başarısız olmalarının temel sebebidir. Özellikle başkahramanımız Paul Morel bedeni ve ruhu arasında sürekli ikilem içerisinde kalmış, bedensel arzuları karşısında annesine ait hissettiği ruhunun onu huzursuz eden içsel çekişmelerini tecrübe etmiştir. Diğer kadınlarla kurduğu ilişkiler neticesinde kendisini annesine ihanet ediyormuşçasına vicdanen suçlu hissetmiş ve tercihlerinde suçluluğun getirdiği huzursuzlukla hareket etmiştir.

¹ Oedipus Karmaşası: Anne, baba ve oğulda oluşan bir aile tablosunda oğulun babaya karşı duyduğu cinsel kimliğini kazanmış bir otorite olarak kaçınılmaz bir mücadele durumudur. (Sunar, 2009, s.33)

Romanda ele alınan diğer önemli unsurlardan birisi de dönemin sosyal yapısındaki sınıf ayrılıklarıdır. Gertrude Morel maddi yıkıma uğramış orta sınıftan tüccar bir ailenin kızıdır. Orta sınıfın değer yargılarıyla ve beğenileriyle yetiştirilmiştir (Onur & Zerenler, 2006, s. 2). Bir şekilde âşık olarak evlendiği kocası ise işçi sınıfından dar gelirli bir madencidir. Yaptığı evlilik neticesinde sınıf düşmüş olarak hisseden Gertrude, evliliğinin ilk altı ayından sonra yaşadığı yeri de düştüğü sosyal sınıfı ve yaşam şartlarını da, maden ocağında çalışan, artık pek de sevimli görünmeyen kocasının kabalıklarını da beğenmez hale gelmiştir. Morel çiftinin arasında yaşanan gerginlikler çoğunlukla ikisinin de ait olduğu farklı sosyal sınıflar, aldıkları eğitim ve düşünce biçimlerinden kaynaklanır (Aswad, 2016, s. 4). Çiftin yaşadığı gerginliklerden çocuklar da paylarına düşeni alırlar. Oğullarını hep bir dayatma içerisinde büyüten anne, onların iyi bir eğitim göreberek orta sınıf standartlarında yaşamaları konusunda ısrarcıdır. Paul'un abisi William aniden hastalanıp ve ölüvermesi üzerine anne daha hastalıklı bir biçimde Paul'un ilişkilerine dâhil olur ve bir yandan da oğlu William'a ne yaptığı hakkında bir bilinç uyanışıyla suçluluk hisseder. Zaten kitabın omurgasını annenin oğullarının sevgisini kimseyle paylaşmak istememesi konusu oluşturmaktadır. Oğullarını ilk önce kocası ile paylaşamaz ve babayla oğulları arasında görünmez bir duvar ve nefret bağı örür, ardından oğullarını hayatlarına giren diğer kadınlardan kıskanır. Ancak anne Gertrude ölünce Paul bedeni ve ruhu arasında yaşadığı sıkışmışlık duygusundan kurtulur, ancak bu defa da yalnız kalmıştır.

Romanın tamamı tensel arzularla tinsel arzular arasında yaşanan çelişkiler üzerine kurulmuştur... Yazar Lawrence, parasal hırsları, ruhsal ve bedensel çelişkileri başkarakterimiz Paul üzerinden ele almıştır. (Hazar, 2011, s. 5)

Yazarın Dünya Görüşü ve Anlatım Tekniği

D.H. Lawrence, I. Dünya Savaşı yıllarını deneyimlemiş, kısacık ömrüne pek çok yaşamsal deneyim sığdırmış bir yirminci yüzyıl romancısıdır. Eserlerinde ağırlıklı olarak sanayileşme, modernizm, bireyin yalnızlaşması ve sosyal ilişkiler temalarını konu eden yazar, zengin dili ve ifade biçimiyle de yirminci yüzyıl edebi yazınında oldukça önemli bir yere sahiptir.

Yaşadığı dönemin İngiltere'sinde mevcut olan sosyal sınıf ayrılıklarını bizzat kendi ailesi içerisinde deneyimlemiş ve bu ayrılıkları oldukça net bir şekilde irdelemiş ve eleştirmiştir. Sınıf ayrılıklarının bireyi toplum yaşantısında ayrılıklara ve tercihlere yöneltti temel etmen ve bir sosyolojik sorun olarak ele almış olan yazar bu ayrılıklardan kaynaklı olarak bireyin yalnızlaştığını imlemiştir. Kendi yaşam öyküsünde de orta sınıftan gelen annesinin etkisinde kalarak işçi sınıfından olan babasından uzaklaşmış bu anlamda önce babası aile içerisinde yalnız kalmıştır. Farklı sınıf ve yaşam biçimlerine sahip olan anne ve babası evlendiğinde benzer bir yalnızlaşma duygusunu da annesi deneyimlemiş, kendi sınıfından olmayan işçi sınıfı insanları arasında izole bir yaşam sürmüştür. Annesinin yaşam biçiminden ve yetiştirme tarzından etkilenen Lawrence kendisi de çocukluk çağdan itibaren sosyal ilişkiler kurmakta pek başarılı olamamış, yaşlılarıyla arkadaşlık kurmakta zorlanmıştır. İlerleyen yaşlarında ise duygusal ilişkilerinde annesi ile hayatına giren diğer kadınlar arasında kalmış ve bir anlamda yalnızlaşmıştır. Annesiyle kurduğu ilişki ve bunun özellikle otobiyografik olarak yazdığı *Oğullar ve Sevgililer* kitabındaki yansıması geleneksel Freudian Oedipus Karmaşası bağlamında değerlendirilmiş ve esere farklı bir boyut kazandırmıştır.

Kendi öz yaşam öyküsünde olduğu gibi pek çok unsur eserde birebir kullanılmıştır. Eserde baba Walter Morel ile çocukları arasında gözle görülemeyen ama dokunulabilecek kadar somut duygusal bir boşluk vardır ve Paul karakteri aslında yazarımızın öz yaşam öyküsünden kendisini temsil eder. Çocuklar ve baba arasındaki bu durum zaman içerisinde Walter'ın yalnızlaşmasına, aile bireylerinin gözünde yabancılaşmasına ve tahammül edilemeyen kişi olmasına neden olacaktır.

Kocasının... saatlerce çalıştıktan sonra eve dönüp yıkanarak yemeğini yiyecek yerde, meyhaneye çöküp... dek içtiğini düşünmek Bayan Morel'i çileden çıkarırdı. Onun bu hissi çocuklarına da geçerdi. Zaten artık tek başıma acı çekmiyordum; çocuklar da onunla birlikte dayanmaya çalışıyorlardı (Lawrence, 1986, s. 124).

Yazarın aile içerisindeki bireyler arasındaki sınıf ayrılıkları ona hem işçi sınıfının gündelik dili ve özelliklerini hem de annesinin standart orta sınıf İngilizcesini kazandırmıştır. Yazdığı eserlerinde de genellikle ve özelde çalışma konumuz olan *Oğullar ve Sevgililer* eserinde diyalekt kullanıma özen göstermiş, dil kullanım şekliyle de sınıf ayrılıklarının altını ustalıkla çizmiştir. Örneğin aynı bölümde bir yandan resmi kültürlü bir devlet okulu dili ile sıradan konuşma dilindeki ifadeleri yan yana vermiş ve bununla da yüksek kültüre ait seslerle düşük kültüre ait sesleri bir arada kullanmıştır (Niazi, 2013, s. 118). Kitapta başkahraman Paul aracılığıyla bu farklı dil kullanımlarını okuruna aktarmaktadır. Clara ile kurduğu flörtöz ilişkide günlük dili, Miriam ve sınıf arkadaşları ile kurduğu ilişkilerde ise standart İngilizceyi kullanmayı tercih etmektedir.

Lawrence eserini hayatı tüm zenginlikleriyle ele alan bir yaklaşım içerisinde, yaşamın karmaşasını düzenli bir zaman algısıyla ve duygusal derinlikle yazmaktadır. Onun eserlerinde ve özellikle de bu çalışmaya konu olan eserinde karakterlerin psikolojik ve ruhsal gelişimi ve içsel dürtüleri çok önemli bir yer tutar (Niazi, 2013, s. 119). Kitapta yer verilen sevgi/nefret, beden/zihin, yaşam/ölüm gibi karşıtlıklar ve imgesel kullanım anlam bütünlüğü ve anlatımın canlılığı açısından önemli bir role sahiptir. Örneğin; salıncak imgesi Paul'ün kurduğu ilişkilerde annesi ve diğer kadınlar arasında kalarak yaşadığı gelgitleri ve duygusal iniş çıkışları sembolize ederken, Paul özellikle annesiyle birlikte sıkı sıkıya kullanılan ateş/alev imgesi, tutkuyu; özellikle anne-oğul arasındaki tarifi zor bağı sembolize eder.

Türü itibarıyla bir gelişim romanı olan *Oğullar ve Sevgililer* kitabında Paul'ün yaşamındaki kararların ve tercihlerinin yönünü etkileyen çelişkiler ve çatışmalar büyük bir gerçekçilikle kurgulanmıştır. Lawrence'ın olaylar karşısında sergilediğı sıra dışı duyarlılık onun eserlerine özgün nitelik kazandıran temel faktördür. Lawrence'ın yazınında dilin görşelliğı çok önemlidir, onun için yaşamın kendisi çok önemlidir (Şahin, 2019, s.30). Onun kullandığı görsel anlatım biçimi kitabın olay örgüsünün yerine geçer; zaten kitabın tamamında sadece Paul Morel'in büyüdüğünü, iki kadınla kurduğu ilişki ve hayatta en değer verdiği kişi olan anne Gertrude'un ölümünü okuruz (Urgan, 2016, s. 140-141). Bu denli yaşamın kendi içerisinde alınıp bırakılan sıradan bir öykünün başarıya ulaşmasının altında yatan temel etmen yazarın kullandığı dilin canlılığı ve gerçekçi anlatımıdır.

Yöntem

Bu çalışmada ele alınan kaynak metin İngiliz Edebiyatına ait kült eserler arasında yer alan D.H. Lawrence'a ait *Oğullar ve Sevgililer* adlı romandır ve erek metin olarak Mete Ergin ve Tülin Nutku tarafından yapılmış olan iki farklı çeviri metin ele alınmaktadır. Çeviri metinlerde yer alan kültürel unsurlar Peter Newmark'ın kültürel öge sınıflaması bağlamında tespit edilmiştir. Bu unsurların aktarımlarında tercih edilen çeviri stratejileri çevirmen seçimleri ışığında değerlendirilmiştir. Ayrıca, çeviri metinler, objektif bir değerlendirme sunabilmek ve kuramsal bir çerçeveden değerlendirme yapabilmek için kaynak metinle karşılaştırılarak Raymond Van den Broeck'un Polisistemik karşılaştırmalı çeviri eleştirisi bağlamında incelenmiştir. Yapılan karşılaştırmalı incelemede kaynak metinden ve çeviri metinlerden kuramsal çerçeveye uygun olan örnekler seçilmiş ve kuramsal çerçevede sunulan bilgiler somutlaştırılmaya çalışılmıştır. Çalışmada kullanılan yöntemin kuramsal temellerin özellikleri bir sonraki bölümde detaylandırılmıştır.

Kuramsal çerçeve

Çeviri eserler aracılığıyla erek kültüre aktarılan kültürel unsurların alınması sürecinde çevirmenlere oldukça önemli bir iş düşer. Özellikle edebi metin çevirisinde çevirmen çevrilecek metni eline aldığı zaman, elindeki sadece bir kâğıda yazılmış satırlardan fazlasıdır. Bu anlamda çevirmenin elinde yazan metni tüm yazınsal özelliklerinin yanı sıra metnin bütün anlam katmanlarını da göz önünde bulundurarak metni ele alması gerekir. Edebi metinler ait oldukları kültür ve toplumun hem ayrılmaz bir parçası hem de o toplum ve kültürün özelliklerini yansıtan bir aynasıdır (Gürçağlar,

2019, s. 36). Bu anlamda edebi bir metin çevirmenin okumasıyla yeniden yorumlanır ve aktarılacağı erek kültürün gerekleri doğrultusunda çeviri aracılığıyla yeniden yaratılır. Bu yeniden yaratım sürecinde çevirmenin oluşturması ve izlemesi beklenen bir dizi çeviri stratejisi devreye girer. Çevirmenin süreçte kullanacağı stratejilerin onu geleneksel sözcüğü sözcüğüne çeviri ya da anlamına göre çeviri kalıplarının dışında, edebi metnin doğası gereği içerdiği sözcük oyunları, kültürel öğelerin aktarımı ve/ya diyalog çeşitliliğini aktarmada bütünleyici olabilecek stratejiler olmalıdır. Şehnaz Tahir Gürçağlar'ın Çevirinin ABC'sinde (s. 43-44), N. Berrin Aksoy'un Geçmişten Günümüze Yazın Çevirisi'nde (s. 91-92) ele aldığı şekliyle bu stratejilerden bazıları şunlar olabilir;

Ödünçleme: kaynak metne ait bazı ifadelerin erek kültür ve dil özelliklerinde yer almaması nedeniyle olduğu gibi çevirmeden almak.

Eksiltme/Çıkarma: Herhangi bir gerekçeyle bazı kısımların çeviriden atılması, çıkarılması.

Ekleme yapma/ Açıklama: Erek kültürün yabancı olduğu düşünülen bazı örtük unsurların çevirmen tarafından açıklanarak netleştirilmesi (Eklemeler metnin içerisinde verilebilir ya da dipnot ile açıklanabilir)

Benzerini Kullanma (İkame): kaynak metinde yer alan argo, diyalekt ve/ya atasözü gibi unsurların erek dilde benzer etki yaratacağı düşünülen ifadelerle değiştirilmesi.

Tarihselleştirme: Eskiden yazılmış veya eski dil özelliklerini yansıtan dil kullanımının erek dilde de eski dil söylemleriyle ifade edilmesi (Örneğin; eski İngilizce ile yazılmış bir metnin içerisindeki eski dile ait unsurların Osmanlı Türkçesi'nden ifade ve sözcükler kullanılarak aktarılması)

Standartlaştırma: kaynak metin dilinin standart kullanımı dışında yer alan ifadelerin erek dile aktarılırken standart dil kuralları çerçevesinde aktarılması.

Güncel hale getirme (Güncelleştirme): Kaynak metnin içerdiği eski dönemlere ait dil kullanımının güncel bir dile aktarılması.

Yerleştirme/Uyarılama: Kaynak metni erek kültüre aktarırken metnin olay örgüsünü korurken, yemek isimleri, karakter isimleri mekân isimleri gibi unsurları erek kültüre uyarlamak (s.43-44).

Bu stratejiler çeviri sürecinde çevirmenin yararlanabileceği stratejilerden bazılarıdır ve çevirmenin çeviri sürecinde hangi stratejiyi ne oranda kullanacağı erek kültüre ait beklentiler ve erek kültür normları değerlendirilerek belirlenmelidir. Çeviri sürecinde özellikle edebi metin türlerinde yoğun olan kültürel unsurların erek kültüre aktarılmasında bazı sınırlılıklar çevirmeni zorlayabilir. Kültürel özellikler toplumların değerleri, gelenekleri, tarihi unsurları, giyim kuşam biçimleri, yeme içme alışkanlıkları, inanışları vb. kendilerine özgü unsurlardır ve bunları kendi sınırları dışında bambaşka bir kültürün tamamen farklı ya da benzer kültür özellikleri bağlamında aktarabilmek çevirmenin hem her iki dil ve kültüre de hâkim olmasını hem de uygulama anlamında yetkin olmasını gerekli kılar. Kültürel olma özelliğine sahip olduğunu düşündüğümüz herhangi bir unsur kaynak metin bağlamında değil erek kültür bağlamında ele alınmalıdır. Herhangi bir metindeki kültürel bir unsur çevrilirken bir kültür için çeviri sorunu teşkil edebilecekken, o kavrama aşına olan başka bir kültür için herhangi bir sorun teşkil etmez. Bu durumda çevirmen tercihleri tercih ettiği çeviri stratejileri göz önünde bulundurularak değerlendirilmelidir. Çeviri sürecinde kaynak metinde yer alan unsurların kültürel olma özelliği taşıyıp taşımadığını belirlemede Peter Newmark'ın Nida'dan uyarladığını belirttiği (Newmark, 1988, s. 95) kültürel unsur sınıflaması çevirmene çeviri sürecinde kültür spesifik unsurları saptama ve aktarma da yardımcı olacaktır. Newmark bu sınıflamayı ilk önce 1988 yılında yayımlanan kitabı *A Text Book of Translation*'da beşe ayırarak yapmış daha sonra ise bu sınıflamayı 2010 yılında yayımlanan *Translation and Culture* makalesinde yedide düzenleyerek altı başlık altında toplamıştır (Morsy, 2019, s. 2597). Aşağıda Newmark'ın kültürel öge sınıflamasının son şekli yani altı başlık altında toplanmış hali listelenmektedir:

1. Ekoloji (İklim ifadeleri, hava koşullarını anlatan rüzgâr, yağmur vb. ifadeler, tepe, plato vb. yeryüzü şekilleri ve diğer çevresel unsurlar)
2. Maddi Kültür Unsurları (yiyecek-içecek, giyim-kuşam, köyler-kasabalar, bina-yapı biçimleri, ulaşım araçları,)
3. Sosyal Kültür (sosyal yaşantının içinde yer alan medya ile ilgili kavramlar, pastane-kafe-hipermarket gibi alanlar, özel ve iş yaşamı ile ilgili kavram ve ifadeler)
4. Sosyal Organizasyonlar, Politika ve Yönetime ait kavramlar (dini, milli, sanatsal ve idari kurum ve kuruluş adları ve bunlarla ilgili kavramlar)
5. Davranışlar ve alışkanlıklar (gelenek ve görenekler, örf ve adetler)
6. Deyimler ve ifade kalıpları (akt. Aksoy, 2002, s. 90).

Bu kültürel öğelerin kimi zaman tümü kimi zaman da birkaçı eserlerde olabilir. Kültür unsurlarının aktarımında çevirmen çevirinin bütünlüğünü koruyacak biçimde erek kültürde kaynak metnin sanatsal ve işlevsel niteliklerini gözetererek aktarmalıdır.

Mete Ergin ve Tülin Nutku tarafından çevrilmiş olan Lawrence'ın *Oğullar ve Sevgililer* isimli romanının çevirilerinde yer alan kültürel unsurların ve bunlara ait örnek gösterilebilecek metin içi alıntılar Peter Newmark'ın sınıflamasından hareketle saptanmış olup çalışmanın bir sonraki bölümünde örneklenerek açıklanacaktır. Eserde yer alan kültür unsurlarının çevirmenler tarafından nasıl aktarıldığının bir değerlendirmesi olarak örnek teşkil etmesi beklenen bu çalışmada çeviri metinler, objektif bir değerlendirme sunabilmek ve kuramsal bir çerçeveden değerlendirme yapabilmek için Raymond Van den Broeck'un Polisistemik karşılaştırmalı çeviri eleştirisi bağlamında incelenmiştir.

Çeviri eleştirisi oldukça karmaşık bir süreçtir. Kaynak metinden tam anlamıyla uzaklaşmadan özellikle erek metnin gereklilikleri göz önünde bulundurularak erek metin ile kaynak metnin karşılaştırılmasını içeren bir çeviri eleştirisi sunulmalıdır. Çeviri eleştirileri sayesinde günümüzde çeviriler daha fazla kabul görür hale gelmişlerdir. Bu durumda en büyük pay sahibi olan eleştirmenlere düşen kesin yargılar sunmaksızın kaynak metin ile erek metin arasında dinamik bir ilişki kurmalarıdır (Zeytinkaya, 2018, s. 80). Özel yargılardan uzak bir değerlendirme ve eleştiri sunabilmek için çeviri eleştirisinin belli bir kuramsal çerçeve ile ifade edilmesi gereklidir.

Broeck karşılaştırmalı çözümlemesinde çözümleme kaynak metnin işlevi ve metin içi ilişkiler göz önünde bulundurularak yeniden kurulmasıyla başlar. Yeniden kurulma kapsamında metne ait bütün metin birimleri (metnin içinde yer alan tüm işlevsel öğeler) yeniden kurulma sürecine dâhil edilir. Üç aşamadan oluşan Broeck'in karşılaştırmalı çözümlemesinin ikinci aşamasında ise erek metin birimleri kaynak metinde yer alan metin birim karşılıkları ile karşılaştırılır. Bu sırada çevirmen çevirisinde isteğe bağlı ya da zorunlu olarak gerekli birtakım değişiklikler yapmış olabilir. Bu değişikliklerin çeviri eleştirmeni tarafından saptanıp birbirinden ayrılmalıdır. Karşılaştırmanın son aşamasında ise kaynak metin ile çeviri metin arasındaki farklılıklar tanımlanıp genel bir tanımlı yapılır. Bu karşılaştırmalı çözümleme sonrasında eleştirmen değerlendirmesini yapabilir (Mutlu, 2020, s. 109). Bu sırada eleştirmen çevirmenin olası öncül normlarını da dikkate almalıdır ve en önemlisi çevirmenin öncül normları ile kendi öncül normlarını birbiriyle karıştırmamalıdır. Broeck'e göre çevirilerde meydana gelen sapmaların neden ve nasıl oluştuklarının tespit edilmesi gereklidir (Hermans, 2014, s.60-61).

Eserin Çevirilerinin Karşılaştırılmalı Değerlendirmesi**Tablo 1: Kaynak ve Çeviri Metinlerin Karşılaştırılması**

Kaynak Metin	Mete Ergin	Tülin Nutku
'THE BOTTOMS' succeeded to 'Hell Row'. Hell row was a block of thatched, bulging cottages that stood by the brookside on Greenhill Lane. There lived the colliers who worked in the little gin-pits two fields away. (s. 3)	'Hell Row'un yerini 'Bottoms' aldı. Greenhill Sokağı'nın dereye bakan yanında yükselen saz damlı, duvarları dışarı doğru bel vermiş bir yığın kır evinden ibaretti Hell Row. Hemen iki tarla ötedeki kömür ocaklarında çalışan maden işçileri çalışırdı burada. (s.7)	"The Bottoms'é, Hell Row-Cehennem Sokağı" nın yerini aldı. Greenhill Yolu'ndaki derenin kıyısına sırlanmış, saz damlı, bel vermiş kulübelerden oluşmuş bir mahalleydi. Burada, iki tarla ötedeki küçük yataklarda çalışan kömür madeni işçileri yaşardı. (s. 9)

Kitabımızın giriş cümlesinden alınan ilk örneğimizde THE BOTTOMS ve Hell Row ifadeleri yer isimleri olarak verilmiş. Mete Ergin çevirisinde yer isimlerine dokunmamdan olduğu gibi aktarıp ödünçleme yaparken, Tülin Nutku Hell Row adını Cehennem Sokağı şeklinde açıklamayı tercih etmiştir. Kaynak metinde yer alan Greenhill Lane ifadesini de Ergin çevirisinde Greenhill Sokağı diye aktarırken Nutku Greenhill Yolu olarak aktarmıştır. Aynı cümlenin devamında Hell Row'un tasviri verilirken Ergin bu ismi olduğu gibi kullanırken Nutku tekrar kullanmayı tercih etmeyerek... bir mahalleydi şeklinde ifade etmiştir. Benzer şekilde kaynak metinde yer alan "the little gin-pits" ifadesinin aktarımında da iki çevirmen farklı seçimlerde bulunarak biri "kömür ocakları" şeklinde ifade ederken diğeri "küçük yataklar" olarak aktarmayı seçmiştir. Örnekte yer alan kültürel unsurlar yer adları ve sokak/cadde isimleri bağlamında Newmark'ın Öge sınıflamasında Maddi Kültür Unsurları başlığı altında değerlendirilebilir. Öte yandan Broeck'in karşılaştırmalı metin çözümlemesine göre ele alınan metin birimleri karşılaştırılmış ve anlam bağlamında her iki çevirinin de metnin sınırlarını gözetdiği ve anlamsal bütünlüğü yansıttığı ifade edilebilir.

Tablo 2: Kaynak ve Çeviri Metinlerin Karşılaştırılması

Kaynak Metin	Mete Ergin	Tülin Nutku
As she crossed the open ground in front of the Moon and Stars she heard men shouting, and smelled the beer, and hurried a little, thinking her husband was probably in the bar. (s.9)	Bayan Morel, Parlak Yıldız meyhanesinin önündeki meydanlıktan geçerken, bağırsıp çağrışan erkeklerin seslerini duydu, burnuna bira kokusu çaldı ve kocasının da belki içki tezgâhının başında olacağı aklına gelince, adımlarını azıcık hızlandırdı. (s.12)	Anne Moon and Stars'ın önündeki açıklığı geçerken adamların bağırdığını duydu, burnuna bira kokusu geldi, kocasının da barda olabileceğini düşünerek adımlarını sıklaştırdı. (s.13)

Bu örnekte 'she' referans kelimesi Ergin'in çevirisinde "Bayan Morel" olarak aktarılmış ve referans ettiği şahıs açıklanmıştır. Nutku'nun çevirisinde ise "anne" sözcüğüyle bu referans kelime karşılanmıştır. Kaynak metinde kullanılan Moon and Stars bir mekân ismidir ve özel bir isim olmasına karşın Ergin çevirisinde bunu yerelleştirerek Parlak Yıldız meyhanesi şeklinde Türkçe karşılığı ile aktararak uyarılama yapmayı tercih etmiştir. Nutku ise çevirisinde bu özel ismi çevirmeden doğrudan aktarmış ve ödünçleme yapmayı uygun görmüştür. Newmark'a göre Sosyal Kültür unsurları arasında yer alan bu hitap ifadeleri ve Maddi Kültür Unsurları arasında sayılan mekân adlarının yer aldığı metin birimleri Broeck'in karşılaştırmalı çözümlemesine göre karşılaştırılarak değerlendirilmiş ve herhangi bir anlamsal sapma tespit edilmemiştir.

Tablo 3: Kaynak ve Çeviri Metinlerin Karşılaştırılması

Kaynak Metin	Mete Ergin	Tülin Nutku
“Shouldn’t ter like it?” he asked tenderly. ‘Appen not, it ‘ud dirty thee.’ (s.18)	‘İstemez misin?’ diye sordu Morel sevecenlikle. İstemezsin her’al, toza toprağa belenirsin so’na.’ (s.22)	Adam şefkatle, “Sevmez miydiniz?” diye sordu. “Ola ki sevmezsiniz. Çünkü oralar pistir.” (s.20)

Üçüncü örneğimizde kaynak metinde yerel şive ile konuşan Walter Morel’in kaba ve işçi sınıfına özgü dil kullanımını görüyoruz. Ergin çevirisinde “her’al, so’na” gibi standart Türkçe’de yer almayan ifadelerle bu yerel dil kullanımını çevirisinde yansıtmak için erek kültürde yer alan benzer ifadelerle kaynak metinde geçen ifadeyi ikame etmiştir. Nutku ise çevirisinde standart Türkçe’den uzaklaşmadan çağdaş ve güncel okuyucuya yakın gelen bir dil kullanmayı seçtiği için kaynak metinde vurgulanan sınıf ayrımı ve kaba dilsel özellikler okuyucuya tam aktarılamamıştır. Newmark’ın sınıflamasında Sosyal Kültür Unsurları bağlamında değerlendirilebilecek bu ifadesel kullanım farkları değerlendirildiğinde Broeck’a göre kaynak metinde belli bir işlevi olan dilsel kullanım farklarının olduğu ifadeler, erek kültüre aktarılırken çevirmenler tarafından farklı yaklaşımlarla ele alınmış ve isteğe bağlı bir takım kullanım farklılıklarını tercih ettikleri saptanmış, sözcük seçimleri farklı olsa da anlamsal olarak herhangi bir sapmanın olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 4: Kaynak ve Çeviri Metinlerin Karşılaştırılması

Kaynak Metin	Mete Ergin	Tülin Nutku
He had signed the pledge, and wore the blue ribbon of a teetotaler: he was nothing if nor showy. They lived, she thought, in his own house. (s.19)	Morel, içkiye tövbe etmiş, içki içmeyenler kulübü üyelerinin mavi kurdelasını takmıştı yakasına; çalımından yanına varılmıyordu hani. Gertrude, onun kendi evinde oturduklarını sanıyordu.	Morel Andname’yi imzalayarak, Yeşilaycıların mavi kurdelesini taktı: Gösterişli olmayan hiçbir şey hoşuna gitmezdi. Gertrude’un düşüncesine uyarak, Morel’in evinde yaşamaya başladılar. (s.21)

Bu örnekte yeni evlendikleri sıralarda Morel’in alkolü bıraktığı ve bununla gurur duyduğu ifadesi yer almaktadır. Kaynak metinde verilen “signed the pledge” ifadesini Ergin içkiye tövbe etmiş şeklinde aktararak bir anlamda açıklama yaparken Nutku çevirisinde Andname’yi imzalayarak şeklinde aktarmış ve anlam erek okuyucu için örtük bırakılmıştır. Kaynak metinde yer alan bir diğer ifade “he was nothing if nor showy.” Morel’in gösterişi sevdiğini açıklayan bir ifade olup Ergin çevirisinde “; çalımından yanına varılmıyordu hani” diye aktararak bir anlamda Morel’in bununla böbürlendiğini vurgulamış ve anlamsal yakınlık sağlamış olup Nutku ise “Gösterişli olmayan hiçbir şey hoşuna gitmezdi.” şeklinde aktararak hem sözcük düzeyinde hem de anlamsal açıdan kaynak metnin sınırlarını korumuştur. Buradaki son cümlede ise “They lived, she thought, in his own house.” İfadesini Ergin tam olarak anlama ve sözcük düzeyinde biçime sadık kalarak aktarırken Nutku’nun çevirisinde “Gertrude’un düşüncesine uyarak, Morel’in evinde yaşamaya başladılar.” İfadesiyle farklı bir anlam aktarmaktadır. Gertrude evlendiklerinde yaşadıkları evin Morel’a ait olduğunu sanmaktadır, Morel ondan evin kendilerine ait olmadığı bilgisini saklamıştır. Ergin’in çevirisi bu anlamı yansıtırken, Nutku’nun çevirisindeki ifade sanki ev yine de Morel’a ait ve orada yaşama fikri Gertrude’a aitmiş gibi bir anlam çıkmaktadır. Newmark’ın sınıflamasında Sosyal Organizasyonlar ve Davranış ve Alışkanlık Unsurları arasında sayılabilecek olan bu kültür unsurları, Broeck’in karşılaştırmalı çözümlemesine göre yapılan metin birimi karşılaştırması göz önüne alındığında, çevirmen seçimlerine bağlı olarak bir takım anlamsal sapmalar olduğu görülmüştür.

Tablo 5: Kaynak ve Çeviri Metinlerin Karşılaştırılması

Kaynak Metin	Mete Ergin	Tülin Nutku
...There, panting and half weeping in reaction from the stress, she murmured to herself over and over again: 'The nuisance! the nuisance!' (s.37)	Orada, durduğu yerde, sinir gerginliğine bir tepki olan hızlı soluklar ve sessiz gözyaşları arasında tekrar tekrar aynı şeyi mırıldanıyordu: 'Allah'ın belası! Allah'ın belası!' (s.41)	...Orada gerginlikten soluk soluğa ve yarı ağlar, öylece durdu. Kendi kendine, "Bela bu, bela!" diye mırıldanıyordu. (s. 35)

Bu örnekte hararetli bir kavganın ardından kapının önüne konulan Gertrude'in kocasına duyduğu öfke anlatılmaktadır. Anlam bakımından her iki çeviri de farklı sözcük seçimleriyle birbirine yakın anlamlar aktarırken Ergin çevirisinde "Allah'ın belası" ifadesiyle, söylemini erek kültüre biraz daha yaklaştıran bir sözcük seçiminde bulunmuştur. Newmark'ın sınıflamasında Davranış ve Alışkanlık Unsurları ve Deyim ve İfade Kalıpları arasında sayılabilecek olan kültür unsurları, Broeck'in karşılaştırmalı çözümlemesine göre yapılan metin birimi karşılaştırması göz önüne alındığında, anlam bakımından herhangi bir sapma olmadığı görülmüştür.

Tablo 6: Kaynak ve Çeviri Metinlerin Karşılaştırılması

Kaynak Metin	Mete Ergin	Tülin Nutku
The next day, when she wanted to pay the greengrocer , she looked in the purse for her sixpence, and her heart sank to her shoes . Then she sat down and thought: 'WAS there a sixpence? I hadn't spent it, had I? And I hadn't left it anywhere else?' (s.66-67)	Ertesi gün manava para vermek gerektiğinde altı peniliği arayan Bayan Morel'in yüreği yerinden oynadı. Sonra oturup düşündü: "Gerçekten de bir altı penilik var mıydı? Yoksa bir yere mi harcadım- harcadım mı acaba? Sakın bir yerde bırakmış olmayayım?" (s.69)	Ertesi gün Gertrude, manava borcunu vermek için çantayı açtığında, yüreğine indi. Sonra, oturup düşündü: "Çantada altı pens var mıydı? Harcamamıştım, değil mi? Ve başka bir yerde de bırakmış olamam elbet?" (s.56)

Yukarıda verilen örnekte kaynak metinde "when she wanted to pay the greengrocer" ifadesi ile manava önceden bir borç olduğu ve Gertrude'nin bu borcu ödemek istediği anlaşılmaktadır. Mete Ergin çevirisinde "manava para vermek gerektiğinde" diyerek alışverişin o an yapıldığı ve ödeme yapması gerektiği şeklinde anlaşılmaktadır. Tülin Nutku ise "manava borcunu vermek için.." şeklinde ifade etmiştir ve borcun önceye ait olduğu anlaşılmaktadır. Her ikisi de anlama bağlı çeviri yapmış olup kelimesi kelimesine çeviri yapmış olsalardı "manavı ödemek istediğinde" şeklinde çevirmeleri beklenirdi. "...her heart sank to her shoes." İfadesini Mete Ergin "yüreği yerinden oynadı" şeklinde, Tülin Nutku ise "yüreğine indi" şeklinde aktarmıştır. Her iki çevirmen de aynı anlama gelen farklı deyimsel ifade kullanımıyla anlam odaklı bir çeviri gerçekleştirmişlerdir. Örneğin son cümlesinde geçen "I hadn't spent it, had I? And I hadn't left it anywhere else?" ifadesini Ergin; "Yoksa bir yere mi harcadım- harcadım mı acaba? Sakın bir yerde bırakmış olmayayım?" şeklinde aktararak Gertrude'in kendisinden şüpheye düştüğü hissi uyandırmaktadır. Oysa Nutku'nun çevirisindeki ifadeden kendisinden oldukça emin olduğu anlaşılmaktadır. Kitabın öncesi bölümlerinde Morel'in birkaç kez içki parası kalmayınca karısının cüzdanından habersizce para aldığı anlatılmıştı. Durumun farkında olan Gertrude bu sahnede de parayı kocasının aldığından oldukça emin ve kızgındır. Bu anlamda Nutku çevirisinde Gertrude'in duygu durumunu daha net aktarmıştır. Örnekte yer alan kültürel unsurlar Newmark'ın sınıflamasında Sosyal Kültür Unsurları ve Deyimler ve İfade Kalıpları Kültür Unsurları arasında sayılabilirler. Broeck'in karşılaştırmalı çözümlemesine göre yapılan metin birimi karşılaştırmasına göre bir takım anlamsal sapmalar olduğu bunların da çevirmenlerin sözcük seçimlerine bağlı olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 7: Kaynak ve Çeviri Metinlerin Karşılaştırılması

Kaynak Metin	Mete Ergin	Tülin Nutku
'Adam an' Eve an' pinch-me, Went down to a river to bade. Adam an' Eve got drowned, Who do yer think got saved?' (s.77-78)	"Adem Baba, Havva ile indi dereye Aman beni çimdikle, İkisi de soyundu. Girip dereye boğulunca ikisi, Bil bakalım, kim yundu?" (80)	"Adem ile Havva beni çimdikleyip, Nehre yıkanmaya gittiler. Adem'le Havva boğuldu Kim kurtuldu dersin?"(s.64)

Bu örnekte yer alan ifade, atkestanesi ezme yarışı oynarken William ile arkadaşının kavga etmesi üzerine komşu çocuğu Alfı'nın söylediği William'ı kızdıran tekerlemedir. Ergin çevirisinde kaynak metinde verilen ...bade-...saved ifadelerindeki ritmin benzerini ...soyundu- ...yundu ifadesiyle karşılamışken Nutku'nun çevirisinde herhangi bir ritim ya da uyak kullanımı görememekteyiz. Ayrıca Ergin çevirisinde 'yunmak' kelimesini tercih etmiş ve eski halk dili kullanımına önem göstermiştir. Newmark'ın sınıflamasında Sosyal Kültür Unsurları sayılabilecek olan çocuk şarkısı/bilmece türündeki bu ritmik ifadelerde, Broeck'in karşılaştırmalı çözümlemesine göre yapılan metin birimi karşılaştırması göz önüne alındığında, çevirmen seçimlerine bağlı olarak biçim ve ritim bakımından bir takım sapmaların olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 8: Kaynak ve Çeviri Metinlerin Karşılaştırılması

Kaynak Metin	Mete Ergin	Tülin Nutku
'Only dare!' she said in a loud, ringing voice. 'Only dare, milord, to lay a finger on that child! You'll regret it for ever.'(s.80)	Çın çın öten sesiyle haykırarak, 'Hele bir dene!' diyordu, 'Hele bir kılına dokunmaya kalk o çocuğun, Ey büyük Allahım! Ömrünün sonuna kadar pişman olursun sonra.' (s. 83)	"Hele bir dene!" diye bağırdı, çın çın çınlayan bir sesle. "Hele o çocuğa parmağının ucuyla dokunmayı bir dene. Sonuza dek pişman olursun."(s.66)

Bu örnekte Morel, komşu çocuğunu hırpaladığı için şikâyet getiren oğlu William'ı cezalandırmak ister. Ancak oğullarına aşırı sevgisi ve düşkünlüğü ile kitapta ve eleştirilerde yer etmiş olan karısının oldukça sert bir şekilde karşı koymasına ve öfkesine maruz kalır. Ergin çevirisine 'kılına dokunmak' ifadesini de ekleyerek anlamı pekiştirirken, Nutku çevirisinde kaynak metne bağlı kalmış, 'lay a finger on' ifadesini parmağının ucuyla dokunmak şeklinde aktarmıştır. Her iki çeviride de kaynak metinde verilmesi amaçlanan öfke duygusu yansıtılabilmektedir. Ayrıca Ergin çevirisine "Ey büyük Allahım!" ifadesini ekleyerek Gertrude'in verdiği tepkinin dozunu artırmış ve de erek kültüre uyarlanmıştır. Newmark'ın sınıflamasında Deyim ve İfade Kalıpları ve Davranış ve Alışkanlık Unsurları arasında sayılabilecek olan yukarıdaki kültür unsurları, Broeck'in karşılaştırmalı çözümlemesine göre metin birimlerinde karşılaştırılmış ve çevirmen seçimlerine bağlı olarak ifade bazında kullanım farkları olsa da anlamsal herhangi bir sapma olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 9: Kaynak ve Çeviri Metinlerin Karşılaştırılması

Kaynak Metin	Mete Ergin	Tülin Nutku
Make him stop drinking,' he prayed every night. 'Lord, let my father die,' he prayed very often. 'Let him not be killed at pit,' he prayed when, after tea, the father did not come home from work. (s. 95)	'Ne olur içkiyi bıraktır ona,' diye dua ederdi her gece. 'Ulu Tanrım, babamın canını al,' diye dua ederdi sık sık. Çay vakti gelip de babası işten eve dönmediği zamanlar ise, 'Ulu Tanrım ne olur babam ocağa ölmesin sakın,' diye yakarırdı. (s.97)	Her gece, "Onu içmekten vazgeçir," diye yakarırdı. "Tanrım, babam ölsün," diye de sık sık dua ettiği olurdu. Çaylarını içtikten sonra eğer eve gelmemişse, "Ne olur, kuyuda ölmesin," derdi. (s.77)

Dokuzuncu örneğimizde Paul'ün babasına duyduğu nefretin anlatıldığı bu satırlarda babasının ya içkiyi bırakması ya da ölmesi için dua ettiğini görüyoruz. Kaynak metinde verilen 'Lord' ifadesi Hristiyanlıkta Tanrı, yaratıcı anlamına gelmektedir ve her iki çevirmen de Tanrı ifadesini tercih etmişlerdir. Bir maden ocağı işçisi olan Morel için, İngiliz kültüründe çok önemli bir yeri olan çay vakti geçtikten sonra da eve gelmemesi üzerine babasını endişe ve kızgınlıkla karışık

bir duyguyla, ölmesin diye dua eden Paul,'ün pit kelimesiyle söylemek istediği maden ocağıdır. Kaynak metinde yer alan 'pit' kelimesini Ergin 'ocak' olarak, Nutku 'kuyu' olarak çevirmiştir. Ergin çevirisinde kaynak metinde anlatılmak istenene daha uygun bir kelime tercih etmiştir. Newmark'ın sınıflamasında Sosyal Kültür ve Davranış ve Alışkanlık Unsurları arsında sayılabilecek olan kültür unsurları, Broeck'in karşılaştırmalı çözümlemesine göre yapılan metin birimi karşılaştırması göz önüne alındığında, çevirmen seçimleri farklı olsa da anlamsal olarak herhangi bir sapma görülmemiştir.

Tablo 10: Kaynak ve Çeviri Metinlerin Karşılaştırılması

Kaynak Metin	Mete Ergin	Tülin Nutku
And that was all. Conversation was impossible between the father and any other member of the family. He was an outsider. He had denied the God in him.(s.99)	Bütün konuşma bukadarcıkla kaldı. Babayla, ailenin öbür hiçbir bireyi arasında bir diyalog kurulamıyordu. Morel bir yabancıydı o evde. Tanrısını inkâr etmiş biriydi o. (s.101)	Hepsi buydu. Babayla ailenin herhangi bir kişisi arasında bir konuşma olası değildi. O, her şeyin dışındaydı. İçindeki Tanrı'yı yadsımıştı. (s.79)

Onuncu örnekte; Morel'in ailede bir yabancı, dışarıdan biri gibi görüldüğünün altı çizilmektedir. Ergin çevirisinde "Morel bir yabancıydı o evde." ifadesiyle babanın yabancılaşmış varlığını vurgularken Nutku çevirisinde "O, her şeyin dışındaydı." ifadesiyle aslında babanın yabancılaşmasını değil olan herhangi bir olayın dışında kalıp karışmadığı anlamını çağrıştırmıştır. Ergin çevirisinde hem anlam hem de sözcük seçimi bazında romandaki dilsel kullanıma daha yakın bir tutum sergilemektedir. Newmark'ın sınıflamasında Davranış ve Alışkanlık Unsurları arsında sayılabilecek olan kültür unsurları, Broeck'in karşılaştırmalı çözümlemesine göre yapılan metin birimi karşılaştırması göz önüne alındığında, çevirmen seçimlerine bağlı olarak bir takım anlamsal sapmalar olduğu görülmüştür.

Tablo 11: Kaynak ve Çeviri Metinlerin Karşılaştırılması

Kaynak Metin	Mete Ergin	Tülin Nutku
'My shoes are made of Spanish leather, My socks are made of silk; I wear a ring on every finger, I wash myself in milk.' (s. 120)	'Pabuçlarım şahtiyan, Çoraplarım ipektir; Her parmağında bir yüzük, Sütle yıkanır bu küçük.' (s.122)	Ayakkabılarım İspanyol derisi, Çoraplarım ipek, Her parmağıma ayrı yüzük takar, Yıkarım kendimi sütle. (s.95)

Bu örnekte yer alan ifade çocukların sokakta oynarken avaz avaz söyledikleri bir şarkının sözleridir. Ergin çevirisinde 'Spanish leather' ifadesini anlamını açıklayan şahtiyan² kelimesiyle aktarır, bu ifadeyi bir benzeriyle ikame ederek romanın dil ve anlatım biçimine daha yakın bir tutum sergilerken Nutku çevirisinde kelimesi kelimesine bir aktarım tercih etmiştir ve kullandığı dil ve sözcük seçimleriyle kaynak metnin izinden gitmeyi tercih etmiştir. Ayrıca şarkı sözlerinin kaynak metindeki ritim ve uyak biçimi Ergin'in çevirisinde de dikkat çekerken Nutku'nun çevirisinde herhangi bir ritim ya da uyak kullanımı söz konusu değildir. Newmark'ın sınıflamasında Sosyal Kültür Unsurları arsında sayılabilecek olan bu çocuk şarkısı ve yüklediği kültür unsurları, Broeck'in karşılaştırmalı çözümlemesine göre yapılan metin birimi karşılaştırması göz önüne alındığında, çevirmen seçimlerine bağlı olarak iki çeviri arasında hem biçim hem de ritim bakımından birtakım sapmalar ve farklar olduğu ancak anlamsal herhangi bir sapmanın olmadığı görülmüştür.

² Şahtiyan: Farsça kökenli boyanmış cilalanmış keçi ya da dana derisi/meşin.

Tablo 12: Kaynak ve Çeviri Metinlerin Karşılaştırılması

Kaynak Metin	Mete Ergin	Tülin Nutku
'I tell you, on Christmas Eve they're HOURS wrong.' (s.126)	'Dedim ya sana, Noel arifesinde SAATLERCE şaşar tarifeler.' (s.128)	"Söylüyorum sana, Noel'de saatler değişir." (s. 99)

Örnekte Noel Arifesinde William'ın trenle Londra'dan gelmesini beklerken Gertrude'ın sabırsızlanması üzerine Morel'in ifadesini görüyoruz. Ergin çevirisinde 'HOURS' ifadesini 'SAATLERCE' şeklinde büyük harf kullanarak çevirmiş ve hem şeklen hem de anlam olarak kaynak metne yakın bir tutum sergilemiştir. Nutku ise çevirisinde kaynak metin yazarının kullandığı şekle bağlı kalmaksızın doğrudan bir aktarım gerçekleştirmiş olmakla birlikte sözcük seçimlerinde yarattığı anlam örtük kalmıştır. Ayrıca 'they' referans kelimesi ile kaynak metinde kast edilen şey tren saatleri/tarifeleridir. Bu anlam Ergin'in çevirisinde oldukça net anlaşılırken, Nutku'nun çevirisinde bu referans kelimesine karşılık gelecek bir ifadeye yer verilmemiştir. Newmark'ın sınıflamasında Sosyal Kültür ve Maddi Kültür Unsurları arasında sayılabilecek olan kültür unsurları, Broeck'in karşılaştırmalı çözümlemesine göre yapılan metin birimi karşılaştırması göz önüne alındığında, çevirmen seçimlerine bağlı olarak bir takım anlamsal ve biçimsel sapmalar olduğu görülmüştür.

Tablo 13: Kaynak ve Çeviri Metinlerin Karşılaştırılması

Kaynak Metin	Mete Ergin	Tülin Nutku
They found a place that looked quite cheap. But when Mrs. Morel scanned the bill of fare, her heart was heavy, things were so dear. So she ordered kidney-pies and potatoes as the cheapest available dish. (s.151)	Oldukça ucuz benzeyen bir yer buldular. Ama Bayan Morel yemek listesine şöyle bir göz gezdirip de fiyatları görünce dudakları uçuklayacaktı. O yüzden, en ucuz yemek diye böbrekli börekle patates söyledi. (s.152)	Ucuz görünen bir yer buldular. Ama Mrs. Morel menüyü gözden geçirirken yüreği kurşun gibiydi. Her şey o denli pahalıydı ki. Sonunda böbrekli börek ve patates söyledi. En ucuz yemek oydu. (s. 117)

On üçüncü örnekte anne-oğul acıkınca birlikte dışarda yemek yemek isterler ancak dışarıda yemek onların şartlarında biraz lükstür ve o nedenle ucuz görünen bir yere otururlar. Kaynak metinde yer alan 'the bill of the fare' ifadesini Ergin 'yemek listesi şeklinde, Nutku ise 'menü' şeklinde aktarmıştır. Ergin çevirisinde daha erek odaklı bir tutum sergilerken Nutku çevirisinde günümüzde yaygın kullanımına rağmen çevirinin yapıldığı ilk tarih düşünöldüğünde³ erek kültürden daha çok kaynak metnin kültürüne yakın bir tercihte bulunduğu ifade edilebilir. Ayrıca 'her heart was heavy' ifadesini Ergin 'dudakları uçuklayacaktı' deyimini ile çevirmiş, beklenmeyen bir durum karşısında sıkıntıyla karışık şaşkınlık duygusunu yansıtmıştır. Nutku ise 'yüreği kurşun gibiydi' ifadesi ile aktarmış olup sözcük seçimiyle şaşkınlıktan daha çok üzüntü anlamını yansıtmıştır. Newmark'ın sınıflamasında Maddi Kültür ve Deyim ve İfade Kültür Unsurları arsında sayılabilecek olan bu kültür unsurları, Broeck'in karşılaştırmalı çözümlemesine göre yapılan metin birimi karşılaştırmasına göre, çevirmen seçimleri farklı olsa da herhangi bir sapma görülmemiştir.

³ Tülin Nutku çevirisinin ilk baskısı 1985 yılında yapılmıştır.

Tablo 14: Kaynak ve Çeviri Metinlerin Karşılaştırılması

Kaynak Metin	Mete Ergin	Tülin Nutku
In such a household, in Streatham, Miss Western would have been a lady condescending to her inferiors. These people were to her, certainly clownish—in short, the working classes. How was she to adjust herself? (s.181)	Streatham'da olsaydı, böyle bir evde, Bayan Western kendisini aşağı tabakadan insanların arasına lütfen karışmış bir hanımefendi sayardı. Kendi gözünde bu insanlar, hiç kuşkusuz, birer maskaradan başka bir şey değillerdi- kısaca, işçi sınıfındandılar işte. Kendini nasıl uyduracaktı şimdi bunlara? (s.182)	Miss Western, Streatham'da bu tür bir ev halkına, kendinden aşağı sınıftan insanlara iyi davranmaya tenezzül eden bir lady olurdu. Bu insanlar- bu çalışan sınıf- kısaca "komik"ti. Buna nasıl uyum sağlayabilirdi? (s.139)

İngiliz toplumundaki sınıf ayrılıklarının vurgulandığı bu örneğin çevirisinde, kaynak metinde verilen 'Miss Western' ifadesini Ergin Bayan Western olarak aktarmış, 'a lady' ifadesini de 'hanımefendi' kelimesiyle karşılamış ve erek kültür gözetilerek kelime seçimi yapmıştır. Nutku ise ne hitap ifadesini ne de 'lady' ifadesini çevirmemiş doğrudan kullanarak kaynak kültür odaklı bir seçimde bulunmuştur. Kaynak metinde yer alan 'clownish' ifadesini de Ergin 'masakara', Nutku 'komik' olarak çevirerek anlamsal açıdan kaynak metinde verilen duygunun bir benzeri etkisi erek metinde yaratılmıştır. Newmark'ın sınıflamasında Deyim ve İfade Kültür Unsurları arasında sayılabilecek olan yukarıdaki metin birimlerinde verilen kültür unsurları, Broeck'in karşılaştırmalı çözümlemesine göre yapılan metin birimi karşılaştırması göz önüne alındığında, anlamsal herhangi bir sapma görülmezken, çevirmen seçimlerine bağlı olarak bir takım biçimsel sapmalar olduğu görülmüştür.

Tablo 15: Kaynak ve Çeviri Metinlerin Karşılaştırılması

Kaynak Metin	Mete Ergin	Tülin Nutku
'Well, that's a marvel, now! I THOUGHT I knew every weed and blade in this garden. But HAVEN'T they done well? You see, that gooseberry-bush just shelters them. Not nipped, not touched!' (s.252)	'Ah, bir harika bunlar! Ben de bu bahçedeki bütün çiçekleri, otları tek tek bilirim sanırdım. Ama ne kadar güzel büyümüşler değil mi? Bak, şu alıç çalısı işte, o korumuş bunları bir güzel. Rahat rahat el bile değmeden büyümüşler.' (s.253-254)	"Eh, bu bir mucize işte! Bu bahçedeki her tohumu ve yaprağı bildiğimi <i>sanırdım</i> . Ama iyi <i>etmemişler mi?</i> Şu Bektaşüzümü koruyor onları. Ne donmuşlar ne de kimse dokunmuş!" (s.193)

On beşinci örneğimizde Paul ile Miriam arasında geçen sembolik bir diyalogdan alınmış bu cümlelerde cümlelerin sıralanışı ve kısa cümle yapıları bozulmadan her iki çevirmen de metnin biçimine sağdık kalmışlardır. Orijinal metinde yazarın büyük harflerle yaptığı kelime vurgusu her iki çeviride de biçimsel olmasa da anlamda aktarılmıştır. Nutku, kaynak metinde büyük harflerle verilen ifadeleri italik vererek biçimi aynen aktarmasa da aynı ifadelere biçimsel olarak dikkat çekmiştir. 'Not nipped, not touched!' ifadesiyle Miriam'ın güzelliği ve dokunulmamış duygusal derinliği sembolik olarak belirtilirken Nutku çevirisinde 'nip' kelimesini soğuk vurması anlamıyla donmak olarak çevirerek hem kelime hem de anlam bazında bu sembolik kullanıma yakın bir tutum sergilerken, Ergin çevirisinde bu ifadeyi 'rahat rahat' ikilemesiyle aktarmış, kelime düzeyinde olmasa da anlam düzeyinde sembolik kullanıma yaklaşmıştır. Newmark'ın sınıflamasında Deyim ve İfade Unsurları arasında sayılabilecek olan bu kültür unsurları, Broeck'in karşılaştırmalı çözümlemesine göre yapılan metin birimi karşılaştırması göz önüne alındığında, çevirmen seçimleri farklı olsa da anlamsal sapmanın olmadığı görülmüştür.

Tablo 16: Kaynak ve Çeviri Metinlerin Karşılaştırılması

Kaynak Metin	Mete Ergin	Tülin Nutku
'I DON'T like it, I really don't! Just THINK of your money wasted!' 'You never mind my money,' he said. 'You forget I'm a fellow taking his girl for an outing.' (s. 368)	'Sakin severek yediğimi sanmayasın,' dedi. GERÇEKTEN de sevmedim! Şimdi parana nasıl yazık ettiğini ANLA işte!' 'Sen benim parama boş ver,' dedi Paul. 'Şu anda benim, sevgilisini gezmeye çıkarmış bir erkek olduğumu unutuyorsun.' (s.370)	"Beğendiğimi sanma," dedi. "Hoşuma gitmiyor, gerçekte gitmiyor! Çarçur olan paramı düşünsene bir!" "Sen benim paramı düşünmeyi bırak. Sevgilisini yemeğe götürün biri olduğumu unutuyorsun." (s.280)

Bu örnekte, Paul annesini gezmeye çıkarır, oğlunun bin bir güçlkle kazandığı parayı harcamasına içi razı gelmeyen annesi, savurganlık olarak gördüğü dışarıda yeme işi içine sinmez ve yemeğin tadını çıkaramaz. Kaynak metinde büyük harflerle yazılarak vurgulanan bu hoşlanmama durumunu Ergin de aynı şekilde büyük harf kullanımıyla vurgularken Nutku çevirisinde bu ifadeleri italik yazarak vurgulamıştır. Her iki çeviride de kaynak metnin özgün diline bağlılık ilkesi içerisinde bir dil kullanılmıştır. Ayrıca anne-oğul arasındaki, eleştirilenlerce Oedipus karmaşası ile açıklanan sıra dışı güçlü bir sevgi ve ilişki de Paul'ün annesi için 'sevgilim' demesiyle açıkça ifade edilmiş ve bu durum iki çevirmen tarafından da sevgili ifadesiyle doğrudan aktarılmıştır. Newmark'ın sınıflamasında Davranış ve Alışkanlık Unsurları arasında sayılabilecek olan kültür unsurları, Broeck'in karşılaştırmalı çözümlemesine göre yapılan metin birimi karşılaştırmasında, çevirmen seçimlerine bağlı olarak biçimde birtakım sapmalar olsa da anlamsal olarak herhangi bir sapmanın olmadığı görülmüştür.

Tablo 17: Kaynak ve Çeviri Metinlerin Karşılaştırılması

Kaynak Metin	Mete Ergin	Tülin Nutku
'She could do what she liked; she wouldn't have to interfere.' 'She wouldn't—till she'd got you—and then you'd see.' (s.376)	'canının istediğini yapabilir benim karım; ama bize karışamaz.' 'Karışamaz da zaten- ta ki senin dizginlerini eline alıncaya kadar- ondan sonra görürsün.' (s. 378)	" O canı ne istiyorsa onu yapabilir; böyle bir işe girişmek zorunda değil." " Değil-sana sahip oluncaya dek- ondan sonra görürsün." (s.286)

Paul annesi ile evlilikten konuşurken biraz kıskançlık biraz da tecrübeyle karışık isteksizlikle konuşan Gertrude'ın "—till she'd got you—" ifadesini Ergin - ta ki senin dizginlerini eline alıncaya kadar- şeklinde deyimsel bir ifadeyle kullanmış, Nutku ise deyimsel bir ifade tercih etmemiş doğrudan -sana sahip oluncaya dek- şeklinde aktarmayı tercih etmiştir. Newmark'ın sınıflamasında Deyim ve İfade Kültür Unsurları arasında sayılabilecek olan bu örnekteki kültür unsurları, Broeck'in karşılaştırmalı çözümlemesine göre yapılan metin birimi karşılaştırması göz önüne alındığında, çevirmen seçimlerine bağlı olarak bir takım biçimsel sapmalar olduğu görülmüştür, ancak bu sapma anlamsal boyutu etkilememiştir.

Tablo 18: Kaynak ve Çeviri Metinlerin Karşılaştırılması

Kaynak Metin	Mete Ergin	Tülin Nutku
'You don't approve,' he finished. 'And do you expect me to?' she answered coldly. 'Yes!—yes!—if you'd anything about you, you'd be glad! Do you WANT to see her?' (s.482)	'Yine de onaylamıyorsun.' Diye anne sinin lafını tamamladı Paul. 'Sen, onaylamamı mı bekliyordun?' diye soğuk bir tavırla sordu annesi. 'Evet!-evet diyorum! -beni bir parçacık seviyorsan, buna sevinmen gerekir aslında! Onu GÖRECEK MİSİN, görmeyecek misin?' (s.489)	"Onaylamıyorsun," diye tamamladı. Mrs. Morel soğukça, "Onaylamamı mı bekliyordun?" dedi. "Evet! Evet! Eğer bu seninle ilgili bir şey olsaydı, mutlu olurdu! Onu görmek istiyor musun?" (s.367)

Bu örnekte Paul'ü, Clara ile olan ilişkisini annesine onaylatmaya çalışırken görüyoruz. Oğlunu başka hiçbir kadınla paylaşmak istemeyen Gertrude, bunu da açıkça ifade eder. Onun bu soğuk tavrında alınan oğlunun duygularının aktarıldığı '-if you'd anything about you,' ifadesini Ergin anlama odaklanarak “-beni bir parçacık seviyorsan,” şeklinde bir açıklamayla aktarırken, Nutku kaynak metne sözcük düzeyinde bağlı kalarak “Eğer bu seninle ilgili bir şey olsaydı,” şeklinde aktarmayı tercih etmiştir. Newmark'ın sınıflamasında Sosyal Kültür Unsurları arasında sayılabilecek olan kültür unsurları, Broeck'in karşılaştırmalı çözümlemesine göre yapılan metin birimi karşılaştırması ile göz önüne alındığında, çevirmen seçimlerine bağlı olarak hem biçimsel hem de bir takım anlamsal sapmalar olduğu görülmüştür.

Tablo 19: Kaynak ve Çeviri Metinlerin Karşılaştırılması

Kaynak Metin	Mete Ergin	Tülin Nutku
'And she looks at me, and she wants to stay with me,' he went on monotonously. 'She's got such a will, it seems as if she would never go—never!' (s.592-593)	Paul, tekdüze bir sesle konuşmasını sürdürerek, 'Gözlerini üstümden ayırmıyor, beni bırakıp gitmek istemiyor,' dedi. 'Öyle bir iradesi var ki, hiç ölmeyecekmiş gibi geliyor insana-hiç!' (s.604)	Paul tekdüze konuşmasını sürdürerek, “Bana bakıyor ve benimle kalmak istiyor. Öyle bir iradesi var ki, sanki hiç ama hiç gitmeyecekmiş gibi!” dedi. (s.449)

Bu örnekte, bir yandan annesinin sağlık sorunlarına ve çektiği fiziksel acılara üzülürken diğer yandan da onu ve tüm yaşamını halen kontrol etmeye çalışan annesinin onda yarattığı duygusal ve psikolojik yükü Clara'ya içini dökercesine anlatan Paul'ü görüyoruz. Ergin çevirisinde kaynak metinde olduğu gibi yüklemli olumlu formda kullanmamış, olumsuzluk eki kullanarak vurguyu artırmayı tercih etmiştir. Nutku ise kaynak metne bağlı kalarak olumlu yüklem yapısıyla kaynak metinde verildiği şekliyle aktarmıştır. 'it seems as if she would never go—never!' ifadesini ise Ergin hiç ölmeyecekmiş gibi geliyor insana-hiç!' şeklinde aktarırken Nutku “sanki hiç ama hiç gitmeyecekmiş gibi!” şeklinde çevirmiştir. Kaynak metinde kullanılan 'as if' : -miş gibi yapısını her ikisi de kullanarak anlamsal yoğunluğu aktarmışlardır. Newmark'ın sınıflamasında Sosyal Kültür Unsurları arasında sayılabilecek olan kültür unsurları, Broeck'in karşılaştırmalı çözümlemesine göre yapılan metin birimi karşılaştırması ile göz önüne alındığında, çevirmen seçimlerine bağlı olarak bir takım biçimsel sapmalar olsa da anlamsal sapmalar olmadığı görülmüştür.

Tablo 20: Kaynak ve Çeviri Metinlerin Karşılaştırılması

Kaynak Metin	Mete Ergin	Tülin Nutku
He kneeled down, and put his face to hers and his arms round her: 'My love—my love—oh, my love!' he whispered again and again.(s.608)	...Paul annesinin yanbaşında yere diz çöktü, yüzünü annesinin yüzüne dayadı ve kollarıyla sardı onu: 'Canımın içi- sevgilim benim- ah benim sevgilim!' diye fısıldamaya başladı. Durmadan aynı sözcükleri tekrarlıyordu: 'Sevgilim benim, ah benim sevgilim!' (s.621)	... Paul diz çöküp yüzünü onunkine dayadı; kollarıyla sarıp sarmaladı. “Canım...canım...ah! Canım benim!” Fısııl fısııl yineleyip duruyordu: “Canım, ah, canım, benim!” (s.460)

Son örneğimizde annesinin kaybı üzerine yârimden ayrılmış bir sevgili edasıyla acı çeken Paul'ün duygularını görürüz. Kaynak metinde yer alan 'My love—my love—oh, my love!' ifadesini Ergin çevirisinde kitabın bütününde konu edilen sıradan anne-oğul ilişkisinden daha ziyade iki sevgili arasındaki bağ misali işlenen konu örgüsüne uygun kelime seçimi yapmış ve 'Canımın içi-sevgilim benim- ah benim sevgilim!' şeklinde aktarmıştır. Nutku ise üzüntü yoğunluğunu yansıtan ancak kitabın genelinde işlenen konunun duygusal derinliğinden bir adım daha uzak bir ifade seçiminde bulunmuş ve “Canım...canım...ah! Canım benim!” şeklinde aktarmıştır. Newmark'ın sınıflamasında Sosyal Kültür Unsurları arasında sayılabilecek olan sosyal ilişkilerde hitap ve seslenme

belirten ifade biçimleri şeklinde örnekteki kültür unsurları, Broeck'in karşılaştırmalı çözümlemesine göre yapılan metin birimi karşılaştırması ile göz önüne alındığında, sözcük düzeyinde çevirmen seçimleri farklılık gösterse de anlamsal sapmaların bulunmadığı görülmüştür.

Sonuç

20. yy. İngiliz Edebiyatının en önemli eserleri arasında görülen D.H. Lawrence'ın otobiyografik özellik taşıyan bildungsroman türünün çarpıcı örneklerinden *Oğullar ve Sevgililer* adlı romanı ve bu romana ait iki farklı çevirmene ait çeviri eserlerinin karşılaştırmalı bir çözümlemesinin yapıldığı bu çalışmada, çeviri eserlerde kaynak metne ait kültür spesifik unsurların çeviri yoluyla erek kültür ve dile ne şekilde aktarıldığının bir değerlendirilmesi sunulmaya çalışılmıştır. Mete Ergin ve Tülin Nutku tarafından çevrilmiş olan iki ayrı çeviri eserde kaynak metne ait kültürel unsurlar Peter Newmark'ın sunduğu kültür öğeleri sınıflamasına dayalı olarak tespit edilmiş olup, bu kültür unsurlarının çeviri metinlerde ne şekilde aktarıldığının değerlendirmesi ise Raymond Van den Broeck'un Polisistemik karşılaştırmalı çeviri eleştirisi bağlamında değerlendirilmiştir.

Broeck'in sunduğu bu karşılaştırmalı çeviri eleştirisi, geçmişte öznel yargılarla, sözcük düzeyinde, hata ayıklayıcılığı rolü ile yapılan kuralcı ve belirli bir yöntemle dayanmayan çeviri eleştirisi anlayışından (Aksoy, 2002, s. 165) sıyrılıp, günümüzde öznellikten uzak, adımları belirlenmiş, doğru yanlış-iyi kötü yargılarından uzak bir çeviri eleştirisi modeli sağlamaktadır. Broeck'in çeviri eleştirisi ışığında karşılaştırmalı çeviri değerlendirmesi sunulan bu çalışmada kültürel unsurların çeviri metinlerde aktarılış biçimlerinden hareketle çeviri eleştirisi pratiğinin gelişmesine katkı sağlayacak örnek bir çalışma olması amaçlanmıştır. Bu çalışmada çeviri eleştirisinin kuramsal alt yapısını oluşturan ve eleştiriye yön veren tüm kuram ve kuramcılara değinilmemiş olmakla birlikte çalışmada ele alınan kuramlardan hareketle günümüz çeviri eleştirilerinin çeviriyi çok yönlü olarak ele alan, kuramlara dayalı olarak yapılan bilimsel ve daha nesnel bir boyut kazandığı (Taş, 2018, s. 297) ifade edilebilir.

Değerlendirmesini yaptığımız çeviri eserlerde romanın genelinden yirmi farklı alıntı örneği sunulmuş ve bu örnekler üzerinden yapılan değerlendirmeye göre iki çevirmenin öncül normlarının farklı olabileceği, kaynak metni okuma ve anlamlandırma süreçlerinin farklı işlediği, bu nedenle de çevirilerinde birtakım sapmaların olduğu gözlemlenmiştir. Bu sapmalar genellikle küçük metin birimlerinde gözlenmiş olup, eserin tümünün akışını değiştiren büyük değişikliklere neden olmamıştır. Bu bağlamda, her iki çevirmenin de kaynak metnin bütünlüğüne bağlı kaldıklarını, kendi öznel yargılarını çevirilerine yansıtmadıklarını ifade etmek mümkündür. Karşılaştırmalı değerlendirme yapılan cümle ve ifadelerin birbirleri karşısında daha iyi/doğru ya da daha kötü/yanlış olduklarını ifade etmek söz konusu değildir. Zira bu çalışmanın amacı geçmişte yapılan çeviri eleştirilerinde olduğu gibi bir yargı sunmak değil, daha ziyade çeviri eserlerin karşılaştırmalı çevirilerinin değerlendirildiği çeviri eleştirisi çalışmalarına bir örnek sunmaktır. Bu noktada, ele alınan örneklerde doğru-yanlış değerlendirme yapmak yerine çevirmenlerin tercih ettiği farklı seçimlerin olduğunu ifade etmek daha yerinde olacaktır (Aksoy, 2001, s. 3). Kitabın genelinden alıntılanmış her bir örnek cümlede iki çevirmen de kendi seçimleri doğrultusunda kendilerine has bir üslup ile yer yer aynı yer yer farklı çeviri cümleler ortaya koymuşlardır.

Kaynakça

- Aksoy, B. (2001). Çeviride çevirmen seçimleri ışığında çeviri eleştirisi. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 18(2), 1-16.
<https://dergipark.org.tr/pub/huefd/issue/41190/497512>
- Aksoy, N. B. (2002). *Geçmişten günümüze yazın çevirisi*. İmge Kitabevi.
- Aktaş, Ş. (2015). *Edebî metinleri çözümleme metodolojisi ve yapı-tema ilişkisi üzerine*. İcanas.

- Aswad, M. (2016). Paul's dilemma between spirit and body in D.H. Lawrence's *Sons And Lovers*. [Yayımlanmamış yüksekisans tezi]. Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gezer, G. & Can, M. Z. (2019). Kültürü çevirmek: Kültür aktarımı kapsamında çeviri. *RumeliDE, Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (17), 355-370. <https://doi.org/10.29000/rumelide.656917>
- Gürçağlar, Ş. (2019). *Çevirinin ABC'si*. Say Yayınları.
- Hermans, T. (Ed.). (2014). *The manipulation of literature: Studies in literary translation* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315759029>
- Lawrence, D. H. (1913). *Sons and lovers*. Free eBooks at Planet eBook.com. <https://www.planetebook.com/free-ebooks/sons-and-lovers.pdf>
- Lawrence, D. H. (1992). *Oğullar ve sevgililer*. [Çev.Mete Ergin]. Engin Yayıncılık.
- Lawrence, D. H. (2008). *Oğullar ve sevgililer*. [Çev. Tülin Nutku]. Can Yayınları
- Morsy, T. A. (2019). Newmark'ın çeviri yöntem ve stratejileri bağlamında Teneke romanının Arapça çevirilerinde yerel kültür unsurlarının aktarımı üzerine bir inceleme. *Turkish Studies*, 14(4), 2595-2624. <http://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.22872>
- Mutlu, S. (2020). *Çeviri kuramları ve çeviri eğitimi*. Hiperyayın.
- Newmark, P. (1988). *A text book of translation*. Prentice-Hall.
- Niazi, N. (2013). A stylistic analysis of D.H. Lawrence's 'Sons and Lovers'. *International Journal of Applied Linguistics and English Literature*, 2(4), 118-126. <http://dx.doi.org/10.7575/aiac.ijalel.v.2n.4p.118>
- Onur, G. & Zerenler, D. (2006). Lawrence'ın *Oğullar ve Sevgililer*'inde sınıf bilincine ilişkin diyalog çözümlenmeleri. *Edebiyat Dergisi*, 15, 1-14.
- Sunar, Ş. (2011). Babalar ve oğulları, oğullar ve sevgilileri Franz Kafka ve babaya mektup. *Studien zur deutschen sprache und literatur*, 1(21), 31-39. <https://dergipark.org.tr/en/pub/iuaded/issue/1029/11572>
- Taş, S. (2017). Kültürel unsurların çevirisi ve çeviri stratejileri. *Humanitas*, 5(10), 1-14.
- Taş, S. (2018). August Bebel'in kadın ve sosyalizm'i bağlamında yeniden çeviri ve çeviri eleştirisi: Bir üst-eleştiri çalışması. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 4(özel sayı), 292-306.
- Urgan, M. (2016). *D. H. Lawrence: İnceleme*. Yapı Kredi Yayınları.
- Zeytinkaya, D. (2018). Çeviri dünyasının terzileri kendi söküklüklerini dikemez mi? Karşılaştırmalı çeviri eleştirisi ışığında farklı çevirmenlerin parmak izleri. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 6(2), 79-90.

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Araştırmacıların katkı oranı beyanı / Contribution rate statement of researchers:

1. Yazar/First author %50,
2. Yazar/Second author %50.

2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).